

Hygiëne en veiligheid

in juridisch perspectief

Kinderen bewegen veel en graag; een actieve leefstijl stimuleren en vasthouden is een van de opdrachten van het bewegingsonderwijs. Beter leren bewegen is het doel en dat in een veilige omgeving met ook nog eens aandacht voor persoonlijke hygiëne van de leerlingen. Van al dat bewegen ga je immers zweten... en ook daar aandacht aan geven hoort bij een introductie in de (fysieke gevolgen) van de bewegingscultuur.

Veilig werken is ook juridisch van belang voor leraren: gaat het echt mis dan kun je aansprakelijk worden gesteld voor de schade. Hoe voorkom je dat? En hoe ga je om met hygiëne na de gymles? Wat kun je wel en niet vragen van leerlingen (en ouders) als het om douchen gaat?

TEKST MR. SANDRA ROELOFSEN, FOTO'S HANS DIJKHOFF

Veiligheid

Ouders, leerlingen, leraren en directies: iedereen wil dat kinderen zich op school veilig kunnen ontwikkelen, ook tijdens de gymles. Daarom moeten scholen en leraren zorgen voor een veilige omgeving waarin de kans op een ongeval zo klein mogelijk is. Bij de gymles zijn de risico's onmiskenbaar en niet altijd te voorkomen: leerlingen worden te hard en pijnlijk geraakt door een verdwaalde bal, ze vallen uit de ringen, verzwikken hun enkels en verdraaien hun knieën of botsen tegen anderen op... Met meer of minder ernstig letsel tot gevolg. De leraar LO is altijd verantwoordelijk voor de veiligheid van de leerlingen tijdens de les. Die verantwoordelijkheid kan juridische aansprakelijkheid met zich meebrengen. Een leraar LO kan (naast de werkgever) aansprakelijk worden gesteld voor schade die een leerling oploopt bij een ongeval in de gymles. Aansprakelijkheid zal getoetst worden aan zorgvuldig en veilig handelen van de leraar.

Maak daarom veiligheid een structureel onderdeel van de les. Dat kan door:

- leerlingen bewust te maken van de veiligheidsaspecten
- huisregels af te spreken
- leerlingen te wijzen op onveilig gedrag

- de accommodatie en materialen altijd (visueel) op veiligheid te controleren
- ongelukken te registreren om vergelijkbare risico's in de toekomst te voorkomen.

Beoordeel je een situatie als onvoldoende veilig neem dan maatregelen of stop de les als dat niet mogelijk is. Schenk aandacht aan de veiligheid in het vakwerkplan en zorg dat dit aspect altijd een onderdeel van de voorbereiding en de praktische uitwerking van de les is¹.

Om lessen op veiligheid te beoordelen kun je de volgende checks uitvoeren:

- maak een vakwerkplan dat uitgewerkt is in een lessenplan met aandacht voor meer risicovolle onderdelen
- besteed aandacht aan het niveau van leerlingen, de organisatie en de sfeer van de les
- maak huis- en gedragsregels die de veiligheid tijdens de les en in de kleedruimte verhogen. Bespreek deze regels met de leerlingen

Om de materialen en accommodatie te beoordelen kun je de volgende checks uitvoeren:

- kijk toestellen en materialen voor elke les na en meld mankementen
- zorg voor jaarlijkse inspectie van de toestellen en materialen en de accommodatie

▲
Open en toch privé

- spreek duidelijke regels af over gebruik toestellen, materialen en accommodatie.

Pas eerste hulp bij sportongevallen (EHSBO) toe:

- zorg dat er een EHSBO-kit aanwezig is binnen korte afstand die regelmatig gecontroleerd wordt
- zorg dat je bekwaam bent in uitvoeren van EHSBO
- zorg dat er een protocol is voor ongevallen in of op weg naar de les en bespreek dat met de leerlingen
- zorg voor registratie van ongevallen en koppel terug aan schooldirectie.

Hygiëne

Douchen na gymles, het blijft actueel. Zijn kinderen en pubers preutser geworden? Onderzoek is er niet naar gedaan, maar dat lijkt toch echt niet zo. Wel speelt het gemak waarmee opnamen kunnen worden gemaakt en gedeeld waarschijnlijk een rol bij de weerzin van veel leerlingen tegen douchen op school. Daarbij is 'aanraken en bloot' gevoeliger geworden door misbruik en klachten én spelen verschillende geloven en gebruiken een grotere rol dan vroeger.

In het voortgezet onderwijs wordt er vrijwel niet meer gezamenlijk gedoucht na de gymles. In het basisonderwijs wordt over het algemeen nog wel gedoucht, meestal vanaf groep 5. Een groot aantal basisscholen vermeldt op hun site of in hun schoolplan dat douchen vanaf een bepaalde groep verplicht is.

Wel verplicht douchen, niet verplicht naakt douchen

Als de school douchen verplicht stelt, heeft de leerling zich daar aan te houden. Wat de school niet mag verplichten, is dat de leerling naakt onder de douche gaat, zo stelde de Landelijke Klachtencommissie Onderwijsgeschillen (eind 2011). De Commissie deed die uitspraak in de behandeling van een klacht van de moeder van een zevenjarig meisje. De moeder had eerst bij de school gevraagd of haar dochter niet meer hoefde te douchen. Toen dat verzoek werd afgewezen, vroeg zij toestemming voor haar dochter om in haar ondergoed te douchen. Daarmee ging de school ook niet akkoord, waarna het meisje de school verliet om naar een islamitische school te gaan. De uitspraak van de Klachtencommissie is interessant, omdat op veel aspecten uitvoerig wordt ingegaan:

Noten

¹ Met dank aan brochure 'Veiliger bewegingsonderwijs op de basisschool', opgesteld in samenwerking met de KVLO

Contact:

juristen@kvlo.nl

▲ *Oude situatie die gevaarlijk is: de leidingen worden heet*

Mag een school douchen verplicht stellen?

“De Commissie stelt voorop dat het aanleren van gezond gedrag een van de belangrijke uitgangspunten is van bewegingsonderwijs. Douchen na de gymles valt ook onder dergelijk gezond gedrag. In zoverre mag een school de leerlingen dan ook verplichten na afloop van de gymles te douchen.” Verplicht stellen mag dus maar:

Mag een school omwille van hygiëne naakt douchen verplicht stellen?

De Commissie overweegt: “Het je in bijzijn van anderen bloot tonen vergt bij vrijwel iedereen het overwinnen van bepaalde schaamtegevoelens. Deze gevoelens ontstaan bij het ontdekken van de eigen lichamelijke grenzen opzichte van die van een ander en zullen zich – afhankelijk van tal van factoren – meer of minder krachtig ontwikkelen. De factoren die schaamtegevoel beïnvloeden kunnen van allerhande aard zijn, zoals culturele, sociale, religieuze of fysieke factoren. Vaststaat dat schaamtegevoelens nooit los van de omgeving kunnen worden beschouwd.

Het – bewust of onbewust – voorbijgaan aan dergelijke gevoelens kan de grens van iemands lichamelijke integriteit overtreden.

Gelet op het voorgaande doet de vraag zich voor of er rechtvaardiging bestaat voor het dwingen van een leerling zich in de groep te ontbloten.

De school heeft in dat kader aangevoerd dat uitzonderingsposities tot groepsdruk kunnen leiden. Wat dat betreft erkent de Commissie dat het toelaten van uitzonderingen bij het douchen tot groepsdruk kan leiden, maar daartegen afgewogen acht zij de lichamelijke integriteit van de leerling van een hogere orde. Het nastreven van optimaal hygiënische omstandigheden is op zichzelf een goede reden

Douchen verplicht stellen mag dus, naakt douchen verplicht stellen mag niet

om leerlingen na de gymles naakt te laten douchen. De Commissie meent echter dat het douchen met onderbreuk aan niet zodanig minder hygiënisch is dat dit rechtvaardigt dat kinderen tegen hun wil of die van hun ouders hun schaamtegevoelens opzij moeten zetten. Overigens is de Commissie van oordeel dat een school wel bevoegd is aan het douchen in onderbreuk nadere – hygiënische – voorwaarden te stellen, bijvoorbeeld dat de desbetreffende leerlingen geacht worden na het douchen met schoon droog ondergoed terug de klas in te gaan.”

Verplicht stellen mag dus, naakt verplicht stellen mag niet. Hoe de Commissie zich de controle van droog, schoon ondergoed voorstelt .... Misschien een visuele inspectie op natte plekken?

De school kan dus een doucheprotocol opstellen en dit opleggen aan ouders en leerlingen, een verplichting tot naakt douchen kan daar niet in worden opgenomen.

Want: “de Commissie acht het recht op lichamelijke integriteit van de leerling van zo fundamentele aard, dat geen schoolbeleid – door de MR onderschreven of niet – een uitzondering op dit recht zou rechtvaardigen.”

Tips voor de praktijk:

- bespreek met je sectie én directie wat past bij de (visie) van de sectie en de school: verplicht douchen of niet
- maak het beleid bekend (schoolpan) en bespreek het met ouders (voorlichtingsavonden) en leerlingen
- naakt douchen verplichten kan niet, stimuleren en bespreken kan wel. ■